

Německá kinematografie
v období nacismu

Režisérka Leni Riefenstahl
s Adolfem Hitlerem při natáčení

Vývoj německé kinematografie po 1. světové válce

- **expanze německého filmového průmyslu** nastala hlavně díky izolaci, kterou způsobil vládní zákaz z roku 1916 omezující dovoz filmů.
- **poptávka německých diváků a potažmo německých kin** vedla ke zvýšení počtu produkčních společností z 25 v roce 1914 na 130 v roce 1918
- na konci války také započalo slučování produkčních společností do velkých celků. Nejvlivnějším z nich se stala firma **Universum Film Aktiengesellschaft** (UFA).

Vývoj německé kinematografie po 1. světové válce

- pokud by vláda na konci války odvolala zákaz dovozu filmů z roku 1916, i přes nárůst německé produkce, by mohly do Německa expandovat zahraniční filmy – především ze Spojených států.
- na rozdíl od Francie, německá vláda v tomto období filmovou tvorbu silně podporovala
- **zákaz importu**, který tvůrcům přinesl téměř pět let minimální konkurence na domácím trhu, pokračoval **až do prosince 1920**.
- toto ochrannářské opatření připravilo vynikající půdu pro **masivní rozvoj německé kinematografie** oproti jiným evropským mocnostem.

Propaganda

- záměrná a systematická snaha o formování představ, ovlivňování a usměrňování citů, vůle, postojů pro úmysly a potřeby propagandisty
- usiluje o **změnu světového názoru** a snaží se vytvářet žádoucí **celospolečenské vědomí** a **vzory jednání**
- důležitým znakem ideologie propagandy je její **ofenzivní charakter**, její dlouhodobost a koncepčnost.
- zejména v totalitních/autoritativních režimech propaganda jedním z hlavních pilířů státu

Triumph des Willens

Reichsparteitagfilm der N.S.D.A.P.

Gesamtleitung: Regie: Leni Riefenstahl

Propaganda

- typickou vlastností je neomylnost, zdánlivá **vědeckost**, **objektivita** tvrzení a **likvidace vykonstruovaných spiknutí**
- pro totalitní státy je důležitý absolutní vliv na média, která mají uniformovat individua a přizpůsobit je cílům vládnoucího režimu
- propaganda je vedle **cenzury**, jedním z nejmocnějších mocenských prostředků
- utvrzovat záměry vládnoucích elit a legitimizovat tak jejich nástup / setrvání u moci

Propaganda

- logický důraz na masová média; audiovizuální umění
– film
- využití filmu staví na jeho širokém dosahu, předpokládaném realismu, emocionálním dopadu a oblibě
- v literatuře se kombinování výchovných sdělení se zábavou uplatňovalo již dávno, avšak film do celé věci vnesl nový prvek díky své schopnosti oslovit velké množství lidí a se zdáním věrohodnosti manipulovat se zdánlivou skutečností fotografických sdělení

Německá kinematografie

- Od r. 1933 vláda Národně socialistické německé dělnické strany (NSDAP)
- Říšský kancléř Adolf Hitler i ministr propagandy Josef Goebels byli filmovými fanoušky; setkávání s filmovými tvůrci, pravidelný dozor nad filmem
- Od roku 1934 **dozor nad cenzurou** (od roku 1934 nastupuje v SSSR diktát socialistického realismu)

Německá kinematografie

- snaha o **odstranění Židů** ze všech sfér kinematografie
- zákaz filmů vzniklých před r. 1933, na nichž se podíleli Židé
- exodus židovských a levicových autorů
- postupné znárodňování / zestátňování filmu
- v polovině 30. letech prudce klesl dovoz i vývoz filmu

Německá kinematografie

- znárodnění německého filmu:
  - nespočívalo v záboru soukromých firem působících v oblasti filmu
  - ale v **tajném odkupu akcií** tří hlavních filmových výroben v letech 1937 a 1938 nacistickým režimem (Ufa, Tobis, Bavaria)
  - souběžně existovaly nezávislé firmy, které pokrývaly 1/3 filmové produkce
  - v r 1942 došlo završení znárodnění filmu; všechny německé, rakouské i české filmové firmy **holdingové společnosti Ufa-Film /Universum Film Aktiengesellschaft/**

Německá kinematografie

- znárodnění německého filmu:
- většina akcií v největší společnosti UFA patřila mocnému pravicovému mediálnímu magnátu **Alfredu Hugenbergovi** (pravicový aktivista, který se stal v nové vládě krátce ministrem hospodářství).
- UFA pod vlivem Hugenberga vyrobila několik prvních nacionalisticky zaměřených filmů
- v roce 1933 vláda založila **Filmovou úvěrovou banku** (Filmkreditbank), jež v době krize podporovala filmovou výrobu. Nacistický režim měl snadnější dohled nad filmovou tvorbou, protože filmové projekty mohly získat půjčky, pouze pokud respektovaly ideologické požadavky.

Německá kinematografie

- „**filmy o nepřátelích**“
- už okolo roku 1933 vznikly první ostře nacistické filmy, které útočily na komunismus a Židy
- okolo roku 1940 filmové útoky na Velkou Británii a Sovětský svaz
- po porážce u Stalingradu vymizeli ve snaze nepoutat na tuto skutečnost pozornost diváků

Německá kinematografie za nacismu

- TÝDENÍKY
- informování obyvatelstva o dění ve válčící Evropě
- politické funkci filmového zpravodajství byl přičítán velký význam
- vypravěč a jazyk, texty, výběr záběrů, střih a doprovodná hudba – optimistická, vítězství sugerující propaganda
- Nefiktivní žánr týdeníku platil za velmi vítané a dočasně i značně účinné médium estetizace války

Německá kinematografie za nacismu

- na počátku války **návštěvnost kin stoupala**, protože diváci chtěli vidět zprávy z fronty
- týdeníky nejprve ukazovaly překážky, s nimiž se němečtí vojáci v zahraničí setkávali a které dokázali snadno překonat – **smrt a utrpení se tu nikdy neobjevovaly**.
- v dobách, kdy bylo týdeníkové zpravodajství na vrcholu byly každý týden vyrobeny více než **tři tisíce kopií ve více než třiceti jazykových mutacích**
- s vývojem války se všechny týdeníky začaly zkracovat, jednak kvůli obrovské spotřebě filmového materiálu, ale zejména kvůli přibývajícím porážkám a ztrátám Německa

Německá kinematografie za nacismu

- **Leni Riefestahl** – v současnosti nejznámější filmová tvůrkyně (dokumentaristka) nacistické éry
- **Triumf vůle (1935)** 6. sjezd NSDAP
- <http://www.leni-riefenstahl.de/eng/bio.html>
- <https://www.youtube.com/watch?v=xjgYS8uXwFk>
- na mezinárodním filmovém festivalu v Benátkách v roce 1935 získal film cenu jako nejlepší zahraniční dokumentární film a na světové výstavě v Paříži roku 1937 dostal zlatou medaili
- **Olympia** (1938) – dokumentace XI. olympijských her v Berlíně (**Přehlídka národů a Oslava krásy**)

Německá kinematografie za nacismu

- ve filmu *Olympia* byla použita efektní světelná kombinace, trikové záběry a kamery na vozíku, pohybující se na kolejnicích.
- speciálně pro *Olympii* vymyslela Riefenstahlová výtah, na kterém se pohybovala kamera po vysokém vlajkovém stožáru
- důraz kladený na **estetiku sportovního těla, jenž plně konvenoval s nacistickou rasovou i druhovou ideologií.**

Německá kinematografie za nacismu

- Riefenstahlová použila v *Olympii* efektní **kombinace umělého a denního světla**.
- <https://www.youtube.com/watch?v=H3LOPhRg3Es>
- Přímo na stadiónu dala vykopat šest šachet, ve kterých byly umístěny kamery snímající sportovce proti nebi, aby vynikly jejich hrdinská atletická těla.
- Unikátních záběrů dosáhla tím, že skokanům a maratónčům upevnila při tréninku na těla kamery.
- Poprvé se použila kamera pod vodou, aby byl zdokumentován skok do vody po částech.

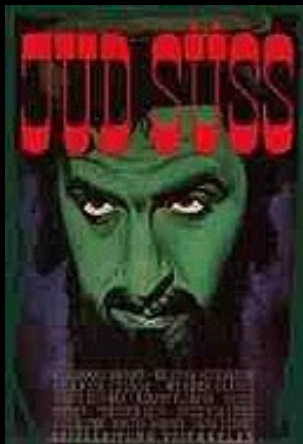
Militantní filmy

- *Žid Süs* (Vait Harlan, 1940) – **antisemitská propaganda**; natočeny na Goebbelsův rozkaz z roku 1939 na základě Hitlerova “konečného řešení” židovské otázky
- <https://www.youtube.com/watch?v=xfGHMmfyMAk>
- *Věčný Žid* (Fritz Hippler, 1940)
- *GPU* (Karl Ritter, 1942) – protisovětský film
- *Carl Peters* (Herbert Selpin, 1941) – protibritský

- většinou filmovou produkcí každopádně **lidová zábava (melodramatické zápletky) / idylizace reality**

- **historismus** / dějiny pruského státu

Žid Süs (Vait Harlan, 1940)

- autor předlohy - spisovatel **Lion Feuchtwanger** - paradoxně patřil ve své době mezi výrazné antifašisty a po 30. lednu 1933 musel před Hitlerem emigrovat do Francie
- **typizace postav:** chamtivý Žid - lichvář. Süs půjčuje peníze zchudlému šlechtici a snaží se proměnit zemi v židovský stát.
- mnohočetná role herce ve vedlejší úloze Wenera Krause, který ztvárňuje několik vedlejších postav Židů najednou s cílem stereotypizace Židů, jak charakterově, tak vzhledově.
- film byl po svém uvedení do kin hojně navštěvován a vyprovokoval i pouliční násilí vůči Židům

Žid Süs (Vait Harlan, 1940)

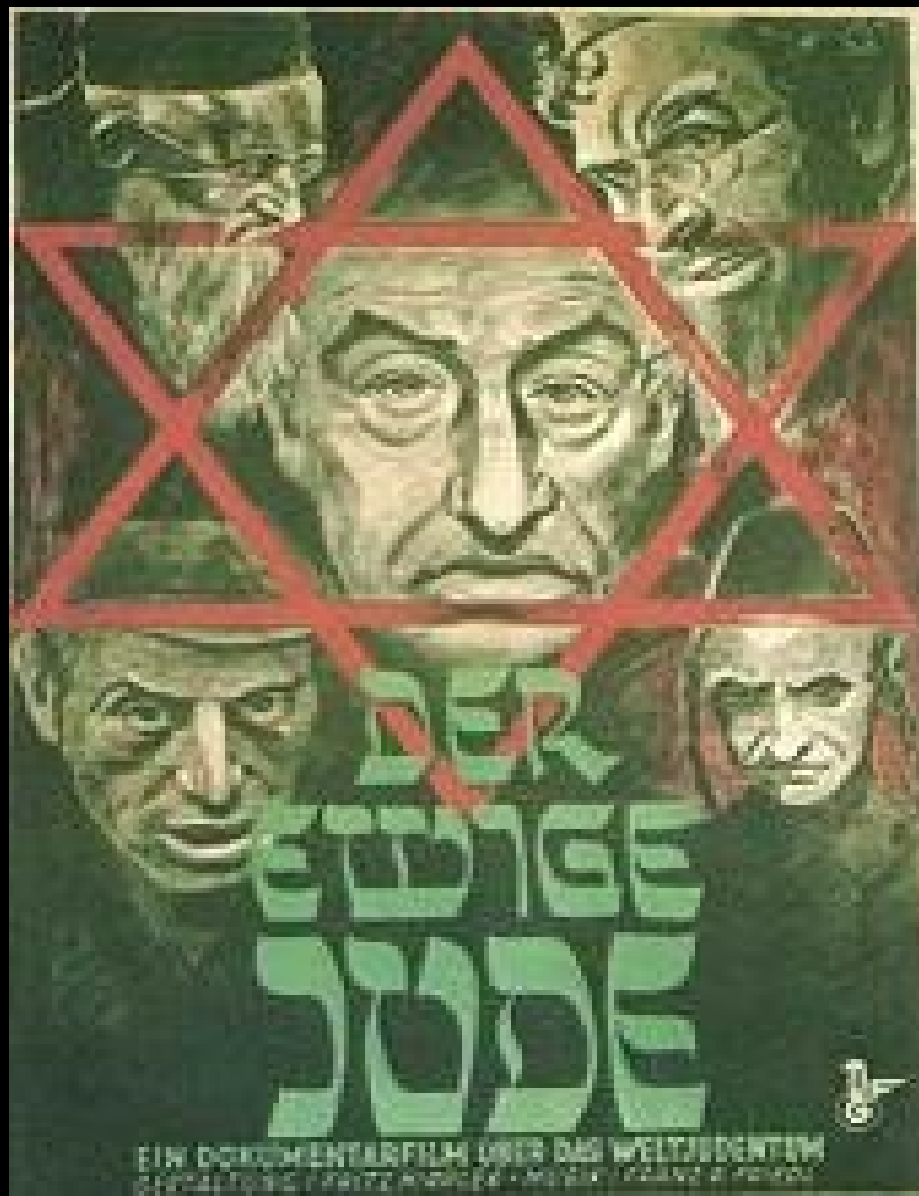

Věčný Žid (Fritz Hippler, 1940)

- *Věčný Žid* byl prezentován jako dokumentární film o židovské rase
- využívá prostřihy z dokumentů, hraných filmů i fotomontáže
- dokumentární záběry z varšavského židovského ghetta s částmi filmových děl natočených režiséry židovského původu Charlesem Chaplinem, Maxem Reinhardtem a Ernstem Lubitschem.
- Snímek *Věčný Žid* byl však tak tvrdě antisemitským, že se stal neoblíbeným.
- <https://www.youtube.com/watch?v=goK3il7uKKI>

Věčný Žid (Fritz Hippler, 1940)

Věčný Žid (Fritz Hippler, 1940)

